

První nález raka bahenního v řece Moravě na území České republiky

Při rybolovu s kolegou Pavlem Frantou jsme 9. července 2014 objevili v řece Moravě (říční km 77,88) raka bahenního (*Astacus leptodactylus*). Konkrétně šlo o čtyři dospělé jedince, dvě samice a dva samce. Raci byli zaznamenáni v kamenné části břehu, na úseku dlouhém přibližně 5 m. Nález nás velmi překvapil, neboť v našem povědomí dosud nebyl znám výskyt tohoto druhu v oblasti jižní Moravy. Po ověření domněnky se ukázalo, že zřejmě jde o první zjištění raka bahenního v řece Moravě na našem území.

Rak bahenní je vsoučasné době v odborné literatuře uváděn jako druh v České republice nepůvodní (Štambergová a kol. 2009, Holdich a kol. 2009, Živa 2013, 1: 31–34), přesto byl zařazen mezi zvláště chráněné druhy živočichů (jako druh ohrožený). Byl znám introdukovan z tehdejší Haliče (oblasti na pomezí Polska a Ukrajiny) v r. 1892 do několika rybníků v Čechách, jako náhrada za populace raka říčního (*A. astacus*) zdecimované račím morem *Aphanomyces astaci* (Pecina 1979, Štěpán 1933; také Živa 2013, 1: 31–34). Musíme však také podotknout, že Václav Dyk (1953) uvádí výskyt tohoto druhu na Blatensku již před uvedenou introdukcí. Raci byli dále vysazováni a samovolně se šířili. Často ale zestanovišť, kam byli vysazeni, vymizeli. Vsoučasnosti je rak bahenní v České republice znám přibližně

na 38 lokalitách, ato převážně v Čechách (Kozák a kol. 2013). Na Moravě se nachází jen několik míst s jeho výskytem, konkrétně v okolí Moravských Budějovic a Hulína (AOPK ČR 2014) a na Karvinsku ve Slezsku (Ďuriš a Horká 2001, Kozák a kol. 2013).

Na jižní Moravě nebyla přítomnost raka bahenního potvrzena až do r. 2009 (Štambergová a kol. 2009) –relativně novou lokalitou je tedy řeka Dyje v Břeclavi, kde byl zaznamenán vr. 2010 (Chobot a kol. 2014). Tento údaj můžeme potvrdit vlastními pozorováními několika dospělých jedinců pod břeclavským jezem (říční km 26,70) v červenci 2014 (obr. 6).

Nález raků, o kterém nyní informujeme čtenáře Živy, se týká vlastního toku řeky Moravy, v němž nebyl tento druh na našem území dosud doložen. Raky bahenní jsme objevili na pravém břehu řeky, vmístě

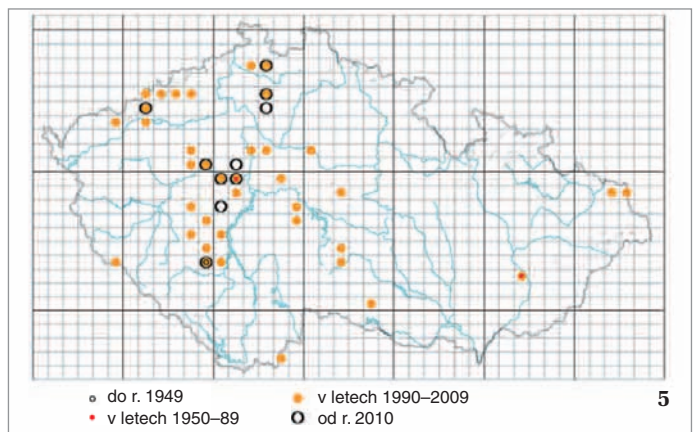
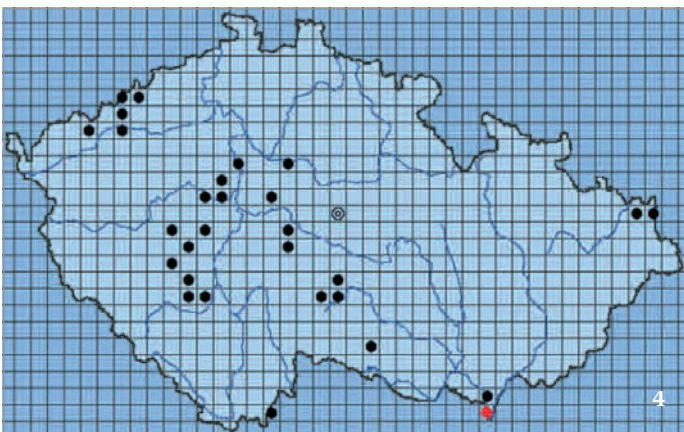
těsně pod ojedinelou kamennou „kosou“, která vede šikmo přes koryto. Řeka Morava má v tomto úseku podobu zregulovaného toku svysokými, takřka kolmými břehy ašterkopísčítým dnem (obr. 1). Větší kameny (téměř výlučně v břehové linii) jsou tak výborným místem úkrytu raků. Unalezených exemplářů jsme určili pohlaví a provedli základní měření. Celková délka těla jedinců se pohybovala v rozmezí 71–75 mm a délka hlavohruďi 34–42 mm.

Námi objevené místo je tedy třetí lokalitou raka bahenního v oblasti jižní Moravy. Tento nález navíc dává výskytu druhu na našem území zcela nový rozměr. Dopusud byl totiž hlášen převážně z rybníků, zatopených lomů, odkališť a jiných uzavřených lokalit. Ovšem prokázání výskytu v řece Moravě, která dovoluje rakům komunikovat s okolními státy, situaci podstatně mění.

Vzhledem ke skutečnosti, že někteří autoři připouštějí možnost původního výskytu raka bahenního v přilehlých oblastech (státech), jako je Slovensko a východ Rakouska (Hudec 1994, Pöckl a Pekny 2002), nabízí se úvaha, jestli by tento druh raka nemohl být na jižní Moravě původní. Podobnou myšlenku uvádějí také J. Mourek a kol. (2006). Výskyt v řece Moravě a Dyji může být samozřejmě zapříčiněn umělým vysazením do jednoho z toků anásledným rozšířením. Nově objevená lokalita se ale nachází v dosti odlehle neosídlené oblasti, takže tato možnost je podle nás méně pravděpodobná, stejně jako úvaha, že byl vysazen do výše položených úseků obou toků, odkud se rozšířil směrem po proudu. Nejbližší známou lokalitou raka bahenního na řece Moravě je úsek mezi rakouskými obcemi Angern an der March a Baumgarten an der March (Pöckl a Pekny 2002). Tato oblast se však nalézá přibližně 45 km po proudu řeky Moravy.

Je tedy možné, aby se rak bahenní na naše území dostal přirozeně migrací proti

1 Úsek řeky Moravy, kde byl zjištěn výskyt raků bahenních (*Astacus leptodactylus*). Foto M. Chytrý

2 Samec raka bahenního nalezený v řece Moravě nedlouho po svléknutí krunýře. Foto L. Jurek

3 Samice raka bahenního s výraznými skvrnami na krunýři, které byly přítomny u všech pozorovaných jedinců v řece Moravě. Foto M. Chytrý

4 Mapa výskytu raka bahenního na území naší republiky (černé tečky – stálý výskyt, mezikruží – pozorování do r. 2000, červená tečka – námi zjištěné místo výskytu).

Podle: K. Chobot a kol. (2014)

5 Výskyt raka bahenního v České republice. Upraveno podle: Nálezová databáze ochrany přírody Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (2014)

6 Jedinec raka bahenního pozorovaný v řece Dyji, Břeclav (červenec 2014). Foto L. Jurek

proudu? A pokud ano, proč až v posledních letech? Jedno z možných vysvětlení nabízí skutečnost, že oblast řeky Moravy od Lanžhota až po soutok s Dyjí byla v minulosti nepřístupná a raci zde mohli unikat delší dobu odborné pozornosti (o podobné situaci u jiných skupin organismů viz také články v Živě 2005, 4: 179–181; 2007, 2: 57–59 nebo i 2008, 4: 174–176). Obdobný stav patrně trvá i na řece Dyji, která v oblasti nad soutokem stejně jako Morava tvoří hraniční tok a navíc se v blízkosti jejího levého břehu nachází rozlehlá obora, jež přístup k řece dosti znesnadňuje. Těto myšlenky nahrává

i fakt, že kvalita vody ve vodních tocích se v posledních desetiletích výrazně zlepšila (Pokorný a kol. 2013), na což pravděpodobně zareagovali určití živočichové, především některé druhy ryb, jako např. candát východní (*Sander volgensis*) nebo ježdík dunajský (*Gymnocephalus baloni*), a rozšířili tak svůj areál i do České republiky, kde se dříve nevyskytovali (Jurajda a Pavlov 1993, Jurajda a Černý 1997).

O tom, že rak bahenní žije v řece Moravě, není pochyb. Nicméně otázka týkající se jeho původu zůstává stále nevyřešena. Světlo do této problematiky by jistě vnesly další průzkumy, které by nejen vytyčily

aktuální hranici výskytu na toku Moravy a Dyje, ale také by zahrnovaly genetické analýzy. Pokud se totiž prokáže, že tito jedinci geneticky náležejí k rakům bahenním majícím Slovenskou republiku nebo Rakousko jako svůj původní areál, a nepotvrdí se, že zde byli uměle vysazeni, budou se u nás vyskytovat minimálně dvě skupiny raka bahenního. Jedna původní na jižní Moravě a druhá pocházející z introdukcí na zbylé části našeho území.

Seznam citované literatury najdete na webové stránce Živý.